

K
T

Publikation

Upphovsrätt och entreprenadrätt – del 2 av 2

21 juni, 2020

Artikelserie del 2 av 2

I entreprenadsammanhang är såväl beställare som entreprenörer av naturliga skäl oftast huvudsakligen fokuserade på utförandet av entreprenaden. Mot detta fokus ställs den immateriella juridiken, i första hand upphovsrätten. Även om dessa aspekter inte på samma uppenbara vis är knutna till entreprenadens konkreta framväxt kan de likväl vara

av stor betydelse och det finns risk att de förbises i entreprenader.

I den första delen av artikelserien introducerades upphovsrätten i allmänhet och den entreprenadrelevanta upphovsrätten i synnerhet. Denna andra artikel tar i stället sikte på hur parterna i en entreprenad faktiskt kan avtala kring upphovsrätten och vilka praktiska rättigheter parterna då får.

Utgångspunkter för avtalet mellan beställare och arkitekt

Vare sig det är en

totalentreprenad eller en utförandeentreprenad, en generalentreprenad eller en delad entreprenad, finns det i regel ett antal arkitekter arvoderade i alla entreprenadprojekt. Som redogjorts för i den första artikeln är det resultatet av deras arbete i projektet – först ritningarna och i förlängningen byggnaden – som åtnjuter upphovsrättsligt skydd.

Som också nämndes i den första artikeln medför det upphovsrättsliga skyddet att arkitekten (i praktiken arkitektfirman), med vissa undantag, har en ensamrätt till uppdragsresultatet och hur det används. För att övriga aktörer i entreprenadprojektet ska kunna använda sig av resultatet krävs således att rätten att göra så regleras i avtal. Sådana avtal ska i regel tolkas snävt och till arkitektfirmans fördel på så vis att sådana delar av upphovsrätten som inte uttryckligen överlåtits eller upplåtits anses vara kvar hos upphovsmannen. Det är ett uttryck för vad som i upphovsrättsliga sammanhang benämns specifikationsprincipen och specialitetsgrundsatsen, vilka tillsammans alltså innebär att oklara eller otydliga avtal tolkas till fördel för upphovsmannen och att inget annat av upphovsmannens förfoganderätt än som följer av avtalet ska anses ha övergått till motparten.

Beroende på entreprenadprojektet kan arkitektfirmans avtalsförhållanden variera. Det allra vanligaste i Sverige är dock att ABK 09 utgör en del av avtalsinnehållet, oavsett om det är byggherren eller entreprenören som beställer arkitektuppdraget.

Kapitel 7 i ABK 09 innehåller ett antal bestämmelser om beställarens rätt till uppdragsresultatet. Inga av dessa bestämmelser medför emellertid en överlåtelse av upphovsrätten. Den som vill få till stånd en fullständig överlåtelse av upphovsrätten är därför hänvisad till att reglera detta med ytterligare avtalsbestämmelser. Sådana bestämmelser måste som nämnts utformas på ett mycket noggrant och otvetydigt sätt för att säkerställa den önskade effekten.

Bestämmelserna i kap. 7 i ABK 09 har gemensamt att de ger beställaren mer vittgående befogenheter än de som annars hade följt av lag. I det följande kommer vissa av dessa bestämmelser att gås igenom. Framställningen utgår från att uppdragsresultatet uppnår verkshöjd, det vill säga att det är upphovsrättsligt skyddat.

Användning och kopiering av uppdragsresultatet

Genom kap. 7 § 1 i ABK 09 ges beställaren en rätt att använda och kopiera uppdragsresultatet, men **endast** för det ändamål som avses med uppdraget. Om till exempel en beställare – det kan vara såväl byggherren som entreprenören – anlitar en arkitektfirma för att projektera en byggnad har beställaren rätt använda arkitektfirmans uppdragsresultat för att låta uppföra byggnaden, vilket inkluderar att framställa kopior som byggnaden ska byggas efter. Bestämmelsen ger däremot inte beställaren rätt att kopiera handlingarna för något annat ändamål än vad uppförandet av byggnaden kräver eller låta uppföra ytterligare en likadan byggnad, vare sig det sker genom en tilläggsbeställning i samma entreprenadprojekt eller genom att i ett annat sammanhang initiera ett nytt entreprenadprojekt på basis av samma handlingar.

Av det sagda följer att det är viktigt att reglera konsultuppdragets ändamål noga och att det är något som båda parter tjänar på. Beställaren bör ta hänsyn till att oklarheter i konsultavtalets upphovsrättsliga delar, som ovan nämnts, regelmässigt tolkas till arkitektfirmans fördel och bör således eftersträva klarhet i exakt vad det är man betalar för. För arkitektfirman är det fråga om dess absoluta kärnverksamhet och tillika levebröd, varför det bör finnas ett stort intresse av att undvika otydligheter i fråga om prestationen.

Här är det viktigt att framhålla att rätten till kopiering inte inskränker de ideella rättigheter som tillförsäkras arkitekterna såsom upphovsmän, det vill säga i första hand rätten att bli namngivna. Rätten till namngivelse framgår även av kap. 7 § 6 i ABK 09.

Skydd mot otillbörlig kopiering och spridning

Beställaren är enligt kap. 7 § 3 i ABK 09 skyldig att skydda uppdragsresultatet från otillbörlig kopiering och spridning.

Exakt hur omfattande skyddsåtgärder som behövs låter sig inte sägas med tydlighet. Klart är dock att beställaren inte ska lägga upp uppdragsresultatet på sin hemsida så att det är tillgängligt för allmänheten (det vore ett brott inte bara mot vad som avtalats utan också mot upphovsrättslagen). Det bör dock vara tillräckligt att uppdragsresultatet förvaras på lösenordskyddad plats och att delning mellan beställare och entreprenör sker genom en lösenordskyddad digital plattform.

Beställare som är en myndighet eller ett kommunalt bolag kan i vissa fall vara tvungna att lämna ut handlingar med stöd av offentlighetsprincipen. Det framgår av kommentarstexten till kap. 7 § 3 i ABK 09 att sådana utlämnanden aldrig kan anses som otillbörliga eller otillåtna.

Ändringar i entreprenadobjektet m.m.

I kap. 7 § 2 i ABK 09 regleras rätten för entreprenadprojektets ägare eller brukare att efter uppdragets slutförande ändra i objektet eller vidta andra åtgärder för objektets förvaltning. Bestämmelsen kan i praktiken omfatta även annan än beställaren. Ägaren eller brukaren får enligt denna bestämmelse vidta nyss nämnda åtgärder utan att behöva få arkitektfirmans samtycke eller betala någon ersättning. Det förutsätts dock, om god sed så kräver, att arkitektens intressen beaktas och att arkitekten namnges.

Äganderätt

Äganderätten till originalhandlingarna och de datafiler ur vilka handlingarna framställts tillfaller enligt kap. 7 § 8 i ABK 09 arkitektfirman, om annat inte avtalats. Arkitektfirman har inte heller någon skyldighet att arkivera uppdragsresultatet, såvida inte

det avtalats särskilt.

Eventuellt demonstrationsmaterial som beställaren särskilt beställt och bekostat tillfaller dock beställaren enligt kap. 7 § 9 i ABK 09. Motsatsvis följer att demonstrationsmaterial som inte beställts särskilt eller bekostats tillhör arkitektfirman.

Överlåtelser av uppdragsresultatet

Av kap. 7 § 7 i ABK 09 framgår att beställaren inte har rätt att överlåta nyttjanderätten eller andra rättigheter till uppdragsresultatet förrän arkitektfirman antingen har fått betalt i enlighet med konsultavtalet eller beställaren har ställt betryggande säkerhet.

Genom denna artikelserie om två artiklar är det vår förhoppning att vi dels på ett övergripande vis har belyst några av de beröringspunkter som finns mellan upphovsrätten och entreprenadrätten och dels på ett mer ingående vis har berört den faktiska förfoganderätt som beställaren har till det beställda uppdragsresultatet. Med det sagt är artikelserien ämnad som en övergripande introduktion till ämnet snarare än en uttömmande redogörelse för vad som gäller vid olika situationer, inte minst därför att det ofta är betingat av de fallspecifika omständigheterna. Även med dessa två artiklar i ryggen är det således rekommenderat att den som är intresserad av en mer omfattande reglering av upphovsrätten eller förfoganderätten än vad som följer av ABK 09 anlitar juridisk expertis.